

El programa de normalització lingüística a l'àmbit jurídic

Fins a l'inici, el febrer de 1992, del programa pilot en el camp de l'Administració de justícia del Consorci per a la Normalització Lingüística i el Departament de Justícia de la Generalitat, s'havien dut a terme tres tipus d'actuacions de normalització lingüística en l'àmbit jurídic i judicial:

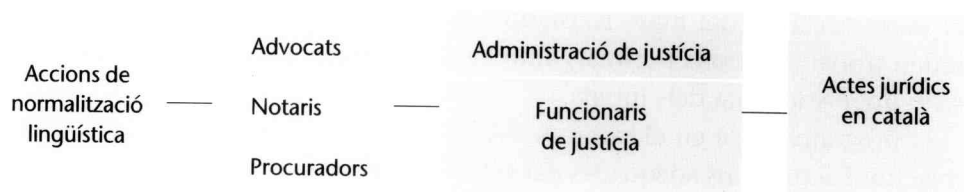
- Campanyes de sensibilització, concretament, tres campanyes en els últims cinc anys, amb l'objectiu de fer conèixer els drets lingüístics als ciutadans i els professionals i d'encoratjar-los a emprar el català en l'àmbit jurídic.
- Diferents publicacions, sobretot l'edició de formularis i de versions catalanes de les lleis més importants.
- I finalment, un nombre considerable de cursos de llenguatge jurídic i, sobretot, de català per a professionals del dret i directius de personal de l'Administració de justícia.

L'heterogeneïtat dels col·lectius que integren el sector jurídic dispersava l'efectivitat d'aquestes actuacions, fonamentalment perquè no formaven part d'un pla integral per canviar els hàbits lingüístics, i perquè totes les anàlisis del sector eren molt parcials. S'oferien coneixements —molt escassos en el sector— i es començava a treballar per trencar la resistència a usar el català.

D'altra banda, els organismes encarregats d'impulsar la normalització lingüística a Catalunya actuaven sense un criteri clar de coordinació en el territori i sense una unitat d'acció en el sector, que com veurem més endavant és un dels factors clau a l'hora de garantir l'èxit del procés de normalització.

Les actuacions de normalització lingüística dels darrers anys, doncs, no comportaven avenços espectaculars, perquè s'entenia que la iniciativa d'empendre accions per normalitzar l'ús del català en l'àmbit jurídic corresponia sobretot als ciutadans i als professionals del dret que els representaven davant l'Administració de justícia. Així, en molts moments s'esperava que els ciutadans i els professionals del dret aconseguirien per si sols que l'Administració de justícia emprés el català, si s'hi adreçaven en català.

En resum, es partia d'una concepció horitzontal del procés de normalització lingüística, concepció que es pot esquematitzar així:

**Punts febles en el
procés de normalitza-
ció lingüística en
l'àmbit jurídic**

La manca d'avenços espectaculars en la normalització lingüística en l'àmbit jurídic feia imprescindible analitzar de nou els problemes que la dificulten.

Així, segons les primeres anàlisis dels col·lectius jurídics, els principals problemes que dificulten el procés de normalització lingüística en l'àmbit jurídic són la manca de formació jurídica en català de la immensa majoria dels professionals, les restriccions del marc legislatiu i la manca d'estàndards lingüístics jurídics en català.

La profunditat d'aquests problemes configura un procés de normalització lingüística molt lent, difícil i llarg, i obliga a programar només objectius estratègics: ensenyament universitari en català, modificacions normatives, creació d'un llenguatge jurídic català.

Malgrat aquestes anàlisis, la urgència per garantir el dret d'usar el català davant l'Administració de justícia ha fet replantejar el procés de normalització lingüística en l'àmbit jurídic en uns altres termes: *cal introduir el procés de normalització lingüística a curt termini en l'àmbit jurídic, cosa que exigeix afinar la revisió de la situació i programar actuacions immediates i eficaces.*

De la revisió de la situació es desprèn un altre tipus de problemàtica: la comoditat, l'hàbit d'usar el castellà, la resistència a emprar el català entesa més com a excusa que com a impossibilitat.

La manca de formació jurídica en català, les restriccions del marc legislatiu i la manca d'estàndards lingüístics són problemes coneguts, però que no han d'impedir que un professional del dret catalanoparlant pugui exercir avui en català —cal considerar a part la qüestió dels jutges destinats temporalment a Catalunya i en conjunt la mateixa organització de l'Administració de justícia.

Cal insistir, però, que el *problema principal és la rutina d'usar el castellà*. En efecte, un professional del dret catalanoparlant des d'ara mateix pot, si vol, usar el català en la seva feina, ja que li és fàcil passar del castellà al català en un registre lingüístic que domina en castellà.

La manca de formació jurídica en català —i un cert desconeixement del català normatiu— pot implicar l'ús d'un català poc correcte. Les restriccions del marc legislatiu condicionen a la llarga la normalització lingüística. La manca d'estàndards lingüístics pot fer que, durant un temps, el llenguatge jurídic s'apliqui de manera no del tot homogènia. En tot cas, aquests tres problemes són els que els tècnics de normalització lingüística han d'ajudar a resoldre als professionals del dret; els tècnics d'assessorament lingüístic dels jutjats a tots els funcionaris judicials, i els assessors i tècnics de normalització lingüística del Consorci, conjuntament amb els tècnics dels serveis lingüístics dels col·legis professionals, a la resta de professionals de l'àmbit jurídic.

Un cop revisada totalment aquesta situació per una comissió integrada pel Departament de Justícia de la Generalitat, per la Direcció General de Política Lingüística i pel Consorci per a la Normalització Lingüística, des d'una perspectiva lingüística, es detecta que el principal problema *és la rutina d'usar el castellà*; i que els problemes complementaris són la manca de formació jurídica en català, les restriccions del marc legislatiu i la manca d'estàndards lingüístics, que poden trobar solucions puntuals amb l'assessorament dels tècnics de normalització lingüística fora dels jutjats.

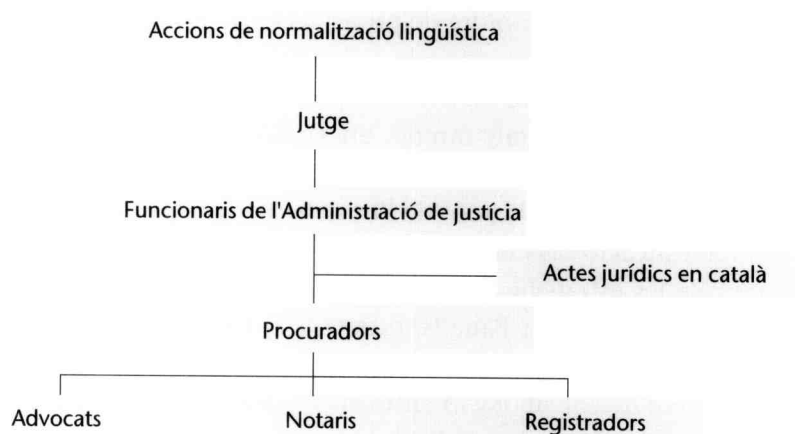
El programa pilot en el camp de l'Administració de justícia defineix, doncs, objectius i actuacions adequades per solucionar el problema principal i fer avan-

çar el procés de normalització lingüística en l'àmbit judicial, que posteriorment es tancarà amb l'actuació amb la resta dels operadors jurídics.

La solució del problema principal ens ha obligat a planificar el procés de normalització des d'una perspectiva de planificació lingüística rigorosa, segons la qual *la iniciativa del procés correspon a les institucions públiques: l'Administració de justícia, en l'àmbit jurídic*. És a dir, el canvi dels hàbits lingüístics es produeix jeràrquicament de dalt a baix, de les institucions (jutges i Administració de justícia) als professionals (procuradors, advocats, notaris, etc.) i d'aquests finalment als ciutadans.

El programa de normalització lingüística a l'Administració de justícia parteix d'una concepció basada en la identificació dels agents multiplicadors de l'ús: els jutges i l'Administració de justícia, que són els agents que marquen les regles de les conductes de la resta d'agents de l'àmbit jurídic (procuradors, advocats, notaris, etc.). Es tracta, doncs, d'una concepció vertical del procés de normalització lingüística, que es pot esquematitzar així:

El programa de normalització en el camp de l'Administració de justícia

En efecte, així com el canvi dels usos lingüístics individuals es produeix després, i com a conseqüència, que les institucions hagin modificat els seus, els professionals del dret optaran pel català després, i com a resultat, que ho hagi fet l'Administració de justícia.

Amb aquesta planificació, també els diferents organismes de les administracions catalanes encarregats de treballar per a la normalització lingüística troben un marc comú d'actuació on el sector jurídic-judicial és perfectament ordenat i on cadascun dels agents del sector rep l'impuls normalitzador seguint un únic criteri i alhora d'una forma homogènia en tot el territori.

En aquest programa iniciat l'any 1991 en 10 oficines judicials, durant dos anys hi van treballar 10 tècnics de normalització lingüística, seleccionats pel Consorci per a la Normalització Lingüística i el Departament de Justícia. Aquests tècnics de normalització lingüística, amb un perfil professional molt competent, llicenciats en dret i filologia catalana, o en una de les dues disciplines però amb coneixements d'ambdues matèries, han demostrat que en aquestes oficines es podien realitzar processos judicials en un 80 % en català tot i que molts dels funcionaris de l'Administració de justícia desconeixien la llengua. La seva feina s'ha centrat en la formació dels funcionaris, la normalització dels impre-

Desenvolupament del programa de normalització lingüística a l'àmbit jurídic

sos de les oficines judicials i de tots els documents que formen part de qualsevol procés judicial.

Avui aquesta experiència s'ha estès a les 389 oficines judicials que hi ha a Catalunya i el nombre de tècnics de normalització lingüística que depenen del Departament de Justícia per portar a terme aquest programa ha augmentat de 10 a 45, repartits en els diferents partits judicials.

El programa pilot desenvolupat en el camp de l'Administració de justícia havia de comportar, com ja s'ha comentat, un canvi, també, en l'àmbit jurídic. Aquest canvi previst no podia ser unidireccional sinó que calia aprofitar la interacció que hi ha entre l'àmbit jurídic i el judicial per avançar en el procés de normalització lingüística a través de dos programes amb actuacions estretament vinculades.

El procés seguit, abans de dissenyar el programa de normalització lingüística de l'àmbit jurídic, ha estat identificar els organismes executors i els destinataris. Pel que fa als destinataris s'han analitzat els consells de col·legis professionals, els col·legis professionals i els despatxos professionals. Després de fer aquesta anàlisi s'ha establert un ordre de prioritats entre els diferents col·lectius professionals, d'acord amb la incidència de la seva activitat (freqüència, nombre d'actuacions, transcendència de les actuacions...) davant els tribunals. D'altra banda, l'anàlisi s'ha centrat, també, en la detecció de les organitzacions més representatives d'aquests col·lectius, sectorialment i territorialment, per aconseguir un efecte multiplicador de l'ús de la llengua catalana en l'àmbit jurídic.

La identificació dels destinataris ha comportat, de manera paral·lela, l'establiment de les estratègies per incidir en el procés de normalització lingüística del sector. Un cop feta l'anàlisi estratègica, les actuacions previstes per dur a terme un programa de normalització lingüística s'han iniciat amb la signatura d'un conveni de col·laboració entre els representants dels professionals del sector i la Direcció General de Política Lingüística i/o el Consorci per a la Normalització Lingüística.

Els convenis preveuen la creació de serveis lingüístics i/o de comissions de normalització lingüística per promoure i desenvolupar un programa de normalització lingüística. Les actuacions previstes en el programa de normalització lingüística s'han centrat, d'una banda, en l'anàlisi de necessitats lingüístiques per dissenyar l'oferta de formació lingüística per als professionals del sector. I, d'altra banda, s'ha identificat la documentació interna i externa d'ús més freqüent dels consells, col·legis i despatxos professionals. Un cop identificada la documentació corresponent s'han preparat els recursos tècnics per elaborar formularis, programes, materials de cursos de llenguatge jurídic i terminologia bàsica del sector.

Formularis

En aquesta línia de treball s'ha elaborat el *Formulari jurídic*, que recull els documents que els advocats usen més sovint i que serà ampliat anualment; el *Manual de documents i lèxic de la gestoria*, que ha estat reeditat, amb suport paper i informàtic, i està en fase d'elaboració un formulari jurídic per a procuradors. Tots els manuals i formularis que s'han elaborat i aquells que s'estan preparant s'editen amb suport paper i informàtic per facilitar que els utilitzin el major nombre de professionals possible.

Pel que fa als materials, el Servei de Llengua de la Universitat de Barcelona ha elaborat vocabularis de diverses branques del dret i el Departament de Justícia ha publicat, també, formularis de dret laboral, penal i matrimonial. La Direcció General de Política Lingüística ha preparat un inventari de material de l'àmbit jurídic en català que inclou totes les publicacions, dossiers i tríptics elaborats sobre aquesta matèria, amb l'objectiu d'oferir als professionals del sector un recull exhaustiu de recursos per treballar en català. D'altra banda, s'han preparat materials per al professorat que ha d'impartir cursos de llenguatge jurídic.

Cal remarcar, també, el treball realitzat per la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA), que ha publicat resolucions que recullen terminologia jurídica i que ha iniciat l'elaboració de models de documents jurídics que són publicats en aquesta revista on avui us parlem sobre les actuacions fetes en el món del dret.

A partir de l'anàlisi de necessitats lingüístiques realitzada s'ha previst un pla de formació per als professionals del sector. Cal remarcar que els cursos s'han adreçat a dos tipus de destinataris, als professionals del món del dret i al personal tècnic i/o administratiu que treballa en despatxos, col·legis i consells. D'altra banda, s'ha organitzat un curs de formació de professors de llenguatge jurídic per poder donar resposta a la demanda que ha de generar l'aplicació del programa de normalització lingüística a l'àmbit jurídic.

Totes les actuacions descrites s'emmarquen en l'aplicació d'un programa de normalització lingüística. El programa de normalització lingüística es concreta en la identificació dels continguts lingüístics d'un despatx, col·legi o consell, en l'elaboració i difusió dels materials descrits anteriorment i en l'organització de la formació adequada, a través de la realització de cursos de llengua general i de llenguatge jurídic.

Una altra de les actuacions previstes ha estat el disseny i l'execució d'experiències pilot a despatxos professionals que ha permès conèixer de manera més directa les mancances i els recursos necessaris per usar la llengua catalana en les activitats jurídiques i judicials. Si analitzem els diversos professionals del món del dret amb els quals es treballa veurem que hi ha uns elements comuns que constitueixen l'eix central del programa de normalització lingüística, però ha estat necessari preveure un tractament diferenciat segons el col·lectiu al qual ens adrecem.

El conveni entre el Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya i la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura es va signar el 27 de setembre de 1994. Aquest conveni preveia la creació d'un servei lingüístic en el si del Consell per desenvolupar un pla integral de normalització lingüística, impulsar la Comissió de Normalització Lingüística del Consell, que ja existia amb anterioritat a la posada en marxa del servei lingüístic, i elaborar i difondre el *Formulari jurídic*.

L'eix central de totes les actuacions previstes és la inscripció/adhesió al programa de normalització lingüística aprovat pel Consell. Aquesta inscripció implica el compromís d'utilitzar el català, almenys, en els tràmits i procediments recollits en el *Formulari jurídic* i ampliar progressivament l'ús de la llengua cata-

Materials

Formació

Normalització dels consells de col·legis, dels col·legis professionals i dels despatxos d'advocats

Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya

lana a totes les actuacions jurídiques i judicials. En aquests moments hi ha més de 2.300 inscrits al programa de normalització lingüística. Aquest col·lectiu és l'objectiu prioritari del servei lingüístic i de totes les actuacions previstes en el marc del conveni de col·laboració signat. En aquesta línia s'ha establert un canal informatiu per fer arribar publicacions, reculls bibliogràfics i materials diversos als inscrits. D'altra banda s'ofereix, també, la possibilitat de rebre assessorament lingüístic a través del servei lingüístic i dels centres del Consorci per a la Normalització Lingüística.

Aquesta primera fase ha de permetre planificar, de manera gradual, l'extensió del programa de normalització lingüística entre els professionals del sector.

Consell de Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Catalunya

El 19 de juny de 1995 es va signar el conveni entre el Consell de Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Catalunya, la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura i el Consorci per a la Normalització Lingüística. Aquest conveni preveu el desenvolupament d'un pla integral de normalització lingüística.

En aquest cas, però, l'agent impulsor del procés és una comissió integrada per representants dels tres organismes signataris, encarregada de dissenyar, executar i fer el seguiment del programa de normalització lingüística.

Les actuacions més remarcables són l'elaboració i difusió d'un formulari que reculli els documents que els procuradors utilitzen més sovint, la previsió de diverses actuacions de dinamització per impulsar l'ús del català entre aquests, l'oferta formativa de cursos de llengua catalana i de llenguatge jurídic i l'oferta d'assessorament lingüístic a través dels centres del Consorci per a la Normalització Lingüística.

Col·legi Oficial de Gestors Administra- tius de Catalunya

Aquests professionals, a diferència d'advocats i procuradors, no tenen una incidència directa davant els tribunals, però la seva participació en l'esfera jurídica és rellevant. És per això que cal fer referència, també, a les actuacions realitzades en l'àmbit de les gestories.

L'any 1988 es va signar un conveni de col·laboració entre el Consell de Col·legis Oficials de Gestors Administratius de Catalunya i la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura. En el marc d'aquest conveni es va crear un servei lingüístic per desenvolupar un pla integral de normalització lingüística. El programa de normalització lingüística preveu l'elaboració i difusió del *Manual de documents i lèxic de la gestoria*, actualment en fase de reedició amb suport informàtic, l'organització de cursos de llengua catalana per als col·legiats i per al personal que treballa a les gestories, l'oferta d'assessorament lingüístic als col·legiats i la realització d'experiències pilot a gestories.

Conclusions

Després de fer aquest breu repàs sobre les actuacions desenvolupades amb els col·legis professionals del món del dret, convindria remarcar, almenys, tres qüestions que han estat l'eix central del treball realitzat. El programa de normalització a l'àmbit jurídic ha previst la participació dels professionals del sector que esdevenen, alhora, destinataris i executors del programa de normalització lingüística, amb la qual cosa es garanteix la implicació d'aquests col·lectius en el procés de normalització lingüística de l'àmbit jurídic. D'altra banda, s'ha previst la creació de comissions tècniques de programació i seguiment per possibilitar

la coordinació entre les actuacions de normalització lingüística dels diferents organismes i institucions que actuen en aquest àmbit i la rendibilitat dels recursos esmerçats. El programa de normalització lingüística a l'àmbit jurídic, elaborat en el marc del Pla general de normalització lingüística per al període 1994-96, ha establert un sistema de seguiment i avaluació de les actuacions mitjançant uns índexs de normalització lingüística per avaluar els resultats previstos i adaptar el programa en funció de la situació real i aconseguir avançar en l'extensió de l'ús del català a l'àmbit jurídic i judicial.

La normalització lingüística en l'àmbit jurídic: l'experiència d'un despatx d'advocats

*Plans
i Dinamització*

Actualment tothom reconeix que un dels àmbits en el qual la normalització lingüística ha trobat més dificultats és el de l'Administració de justícia. Aquestes dificultats són objectives i reals, i fan que els advocats i procuradors s'enfrontin amb nombrosos problemes a l'hora d'emprar el català en les seves actuacions escrites i orals davant els tribunals. Hi ha qui addueix que la demanda d'utilització de la nostra llengua és poca, com si amb això es volgués justificar la seva escassa presència en el món judicial. Però qui això diu oblida que —en gran part— la poca utilització del català en els escrits de les parts respon també al sentiment d'advocats i procuradors sobre el fet que el nostre idioma no és ben rebut. La situació és, en tot cas, insatisfactòria, tot i que els avenços fets en aquest camp són considerables. El que jo pretenc ara és, únicament, fer una referència de com s'ha viscut i es viu la normalització des d'un despatx professional, basant-me en una experiència que per força ha de situar-se en el marc geogràfic i social que li és propi, això és, les comarques del Montsià i del Baix Ebre.

L'ús extrajudicial de la llengua per part dels advocats

Recordo que quan vaig posar per primer cop la meua placa a la porta del despatx, ja fa quasi vint anys, resultava sorprenent que estigués escrita en català, però avui en dia els casos anecdòtics són, preci-

sament, els contraris, és a dir, els de les plaques d'aquells companys que encara són en castellà, i dic encara, perquè en aquest moment no em ve a la memòria cap cas de nous incorporats al Col·legi de Tortosa que posin la placa en llengua distinta del català. Això és enormement significatiu: el català ha passat a ser la llengua normal de l'únic rètol a la via pública o a la porta interior del despatx que ens és permès als advocats.

No obstant el que acabo de dir, en altres signes d'exteriorització de la professió (targetes de visita, papers de cartes, etc.), els resultats no són tan positius. Tot i que la tendència és clarament favorable al català, aquest pateix un cert retrocés quan del que es tracta és de veure en quina llengua es comuniquen per escrit, amb altres companys o amb els propis clients, els advocats de Tortosa, ja que el castellà és present en moltes ocasions, sense cap causa (procedència del client, llengua pròpia...) que ho justifiqui. Quant a la comunicació oral entre lletrats, cal dir que es fa en català quasi al cent per cent.

Pel que fa a les actuacions processals, distingiré entre les orals i les escrites. En les primeres, tot i que la tendència majoritària dels advocats és emprar la llengua castellana, perquè s'addueix una major fluïdesa d'exposició de conceptes jurídics, hi ha un element significatiu de pressió cap a l'ús de la nostra llengua en el fet que molta gent gran o d'edat mitjana de les zones rurals manifesta espontàniament que li resulta més fàcil expressar-se en català.

Autor

Josep Canicio i Querol
Advocat